

อะไรคือปัญหาของประชาธิปไตย
ไทย คำถามนี้มีคำตอบที่แตกต่างกับไป
ตามยุคสมัย

จากเดิมที่เคยมองกันว่า ปัญหา
ประชาธิปไตยไทยเป็นเรื่องของการ
แทรกแซงทางการเมืองของทหารและ
พลังอำนาจอาชญาปโต

ตั้งแต่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน
พ.ศ.2535 เรามั่นกันว่าเรื่องที่สำคัญ
ตอนนี้ คือ ปัญหาการรื้อสร้างสถาบัน
หรือมาตรการกลไกกฎหมาย เพื่อให้มี
การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ สะอาด ส่งผลให้
มีนักคิดคนเก่งเข้าสู่วงการเมืองและจัด
การศึกษาให้ประชาชนมีความรู้ความ
เข้าใจที่จะสามารถเลือกผู้แทนราษฎร
โดยสนใจหลักการ นโยบาย มากกว่าผล
ประโยชน์เฉพาะหน้า หรืออามิสสินจ้าง

แต่ความคิดท่านเองนี้ ยังเป็นความ
พยายามปฏิรูปการเมือง พัฒนาประชาธิปไตย
ชนิดที่ประชาชนใช้อำนาจผ่าน
ตัวแทนเท่านั้น

จึงมีผู้เสนอความคิดว่าต้องให้อำ
นาจทางการเมืองแก่ประชาชนโดยตรง
ให้มากยิ่งขึ้น ความคิดนี้ปรากฏอยู่ในรัฐ
ธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งหลายประเด็น เช่น
การใช้สิทธิ หรืออำนาจแก่ประชาชนใน
การดำเนินการประชาพิจารณ์ หรือเข้า
ชื่อถอดถอนนักการเมืองออกจากตำแหน่ง
หรือให้ประชาชนริเริ่มเสนอกฎ
หมายต่อสภาได้โดยตรง เป็นต้น

อีกกระแสความคิดหนึ่ง เสนอการ
พัฒนาประชาธิปไตย โดยฝากความหวัง
และความไว้วางใจไว้กับผู้ที่ทรงคุณวุฒิ
เน้นการใช้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่มีความเป็นกลางทางการเมืองมากกว่ากับ
คู่สนัดนักการเมืองแทนประชาชน

คณะกรรมการเหล่านี้ไม่ได้มาจากการ
เลือกตั้งของประชาชนโดยตรง แต่
เชื่อมโยงกับประชาชนโดยผ่านการแต่งตั้ง
จากวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้ง
คณะกรรมการเหล่านี้ ได้แก่ คณะกรรมการ
เมืองกันและปราบปรามการทุจริต

ประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเอง

แห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการ
การศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่า ยังมีแนวคิดประชาธิปไตย
อีกแนวคิดหนึ่งที่แตกต่างไปจาก
ประชาธิปไตยที่ประชาชนใช้อำนาจผ่าน
ตัวแทนในเชิงกรังขังขึ้น

และที่สำคัญที่สุด มันจะทำให้ประ
ชาชนไทยเปลี่ยนความคิดที่มีต่อการ
เมือง ซึ่งสิ่งนี้จะป็นรากฐานสำคัญให้
กับการพัฒนาประชาธิปไตยในทศ
วรรษหน้า

แนวคิดประชาธิปไตยใหม่ที่ว่านี้ คือ
แนวคิดที่เสนอว่าประชาธิปไตยคือการที่
ประชาชนปกครองตนเอง จุดที่ต้องจำ
คือ การปกครอง การบริหารบ้านเมือง
ด้วยตนเอง เราอาจจะเรียกประชาธิปไตย
เช่นนี้ว่า ประชาธิปไตยที่ประชาชน
ปกครองตนเอง (self-government
democracy)

จากมุมมองนี้ เราต้องเห็นว่า การ
เมืองคือการร่วมกันกระทำกิจเพื่อส่วน
รวม โดยส่วนรวมนี้อาจหมายถึง ชุม
ชน ชุมชน ชุมชน สมาคม ท้องถิ่น
หรือประเทศชาติก็ได้

การเมืองจะมีใช้หมายถึง การเมือง
ของนักการเมืองที่อ้างความเป็นตัวแทน
ของประชาชน หรือการที่บุคคลหรือหมู่
คณะแก่งแย่งกันเอาตำแหน่งหน้าที่ งบประมาณ
โครงการ แผนงานของรัฐ

แต่ประชาธิปไตยชนิดที่ประชาชน
ปกครองตนเองนั้น ให้ความสำคัญกับ
เรื่องของประโยชน์ส่วนรวมการที่บุคคล
หรือหมู่คณะจะร่วมกันเสียสละ หรือ
สมัครสมานกันและร่วมใจในอันที่จะทำ
ให้ประโยชน์ให้ส่วนรวม ประสานผล
ประโยชน์เฉพาะคน เฉพาะกลุ่มเข้ากับ

ผลประโยชน์ส่วนรวม

การนั้นส่วนรวมเป็นหลักนี้จะได้
มาด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกหรือคุณ
ธรรมแห่งความเป็นพลเมือง (civic
virtue)

ขณะที่ในประชาธิปไตยชนิดที่ประ
ชาชนใช้อำนาจผ่านตัวแทน การเมือง
เป็นเรื่องของการแสวงหาประโยชน์ให้
แก่เฉพาะคน เฉพาะกลุ่ม และหากจะมี
เรื่องของผลประโยชน์ส่วนรวม ก็จาก
ความเชื่อว่าจะสามารถสร้างระบบที่
ทำให้บุคคลหรือหมู่คณะต่างๆ สามารถ
แสวงหาประโยชน์เฉพาะคน เฉพาะ
กลุ่ม ได้อย่างสันติและชอบธรรม

ผลประโยชน์ส่วนรวม ในทรรศนะนี้
ก็คือ ความพอดี หรือความมีสมดุลของ
ระบบที่จะเกิดขึ้นเมื่อผลประโยชน์
เฉพาะคนเฉพาะกลุ่มต่างๆ ได้แสดง
ออกและแข่งขันต่อกันอย่างเป็นธรรม
และด้วยสันติวิธี

ผู้เขียนเห็นว่า มันน่าจะถึงเวลาที่
เราจะเลิกอาศัยแต่มุมมองของประชาธิปไตย
ชนิดที่ประชาชนใช้อำนาจผ่านตัว
แทนเท่านั้น น่าจะถึงเวลาที่เราต้องฝึก
มองการเมืองด้วยแนวคิดของประชาธิปไตย
ที่ประชาชนปกครองตนเอง

มองว่าการร่วมกันกระทำกิจเพื่อ
ส่วนรวม คือ จุดมุ่งหมายสูงสุดของ
การเมือง

แต่การที่ประชาชนจะร่วมกันกระทำ
กิจเพื่อส่วนรวมหมายความว่าอย่างไร
ในความเห็นของพวกประชาธิปไตยที่
ประชาชนปกครองตนเอง ประชาชน
ต้องไม่เป็นเพียงไพร่ หรือผู้น้อยผู้คอย
แต่อ่อนวอนร้องขอความเมตตาจากผู้
ใหญ่ ผู้มีอิทธิพล หรือผู้อุปถัมภ์
ประชาชนต้องไม่เป็นเพียงราษฎรผู้

เคารพกฎหมาย เสียภาษี และลงคะแนน
เสียงเลือกตั้งเท่านั้น

ขณะเดียวกันประชาชนต้องไม่เป็น
เพียงราษฎรที่สนใจการเมือง ผู้เอาแต่
ประท้วง กดดัน ดิดคาม ตรวจสอบ
ถอดถอนเท่านั้น

ตรงข้ามประชาธิปไตยที่ประชาชน
ปกครองตนเองต้องการให้ประชาชน
เป็นพลเมืองผู้มีความรับผิดชอบต่อบ้าน
เมือง หรือส่วนรวม ผู้มีความเสียสละ มี
ศักดิ์ศรี มีความเป็นอิสระ พึ่งตนเอง
หรือรวมกลุ่มรวมกำลังกันพึ่งตนเอง ไม่
ว่ายากดีมีจนขนาดไหน

หัวใจของประชาธิปไตยชนิดที่ประ
ชาชนปกครองตนเองอีกประการหนึ่ง
คือ การย้ำว่าประชาธิปไตยนั้น คือ การ
ปกครองโดยประชาชนมากกว่าการปก
ครองเพื่อประชาชน และคำว่า "โดย"
นี้หมายถึงตนเอง ไม่ใช่โดยการเลือกผู้
แทนเข้าไปทำการแทนตนเอง

ยิ่งกว่านั้น ยังเชื่อว่าการทำอะไรโดย
ตนเองนั้นอาจจะ ไม่นำมาซึ่งนโยบายที่ดี
หรือการปฏิบัติที่เสมอมี

ถ้าจะให้ดีที่สุดคือ การกระทำอะไร
โดยตนเองแล้วนำมาซึ่งผลหรือนโยบาย
ที่ดีด้วยนั้นเป็นสุดยอดแห่งความ
ปรารถนา แต่ถ้าหากการกระทำอะไร
โดยตนเองแล้วไม่นำมาซึ่งผลที่ดีหรือ
นโยบายที่ดีก็ไม่เสียใจ หรือไม่ทอดถ
หรือไม่เลิกการกระทำการใดๆ โดยตนเอง
แล้วเรียกร้องให้ผู้อื่นมาช่วย หรือผู้
ทรงคุณวุฒิเข้ามาทำการแทนตนเอง

อาจกล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยชนิด
ที่ประชาชนปกครองตนเอง ไม่ต้องการ
การปกครองที่ดีเท่านั้น แต่ต้องการการ
ปกครองด้วยตนเองที่ดี
และถ้าการปกครองด้วยตนเองนั้น

รศ.ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

กณินบดี คณะรัฐศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์

ไม่คิดหาทางปรับปรุงจน
ดีเอง โดยไม่ต้องละทิ้ง
การปกครองตนเอง
ในการเสนอให้นโยบาย
ความคิดประชาธิปไตย
ชนิดที่ประชาชนปกครอง

ตนเองมาใช้ ผู้เขียนไม่ได้เสนอว่าเรา
ควรยกเลิกประชาธิปไตยที่ประชาชน
ใช้อำนาจผ่านตัวแทน เพราะประเทศ
เรามีขนาดใหญ่ มีพลเมืองมากมายมหา
ศาล และการบริหารบ้านเมืองในยุคปัจจุ
บันก็คือการได้รับรู้มีการฝึกฝนอบรม
ในทางเทคนิควิชาการพอสมควร จำ
เป็นต้องมีนักการเมืองอาชีพ จำเป็น
ต้องมีข้าราชการจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญ
เฉพาะกิจ

แต่ผู้เขียนเสนอว่า ต้องพยายามสอด
แทรกประชาธิปไตยที่ประชาชนใช้อำ
นาจผ่านตัวแทนให้ใหม่ เกื้อหนุน ส่ง
เสริมให้ประชาชนรักบ้านเมือง ภูมิใจใน
บ้านเมือง และอยากเข้าไปมีส่วนร่วมทำ
ประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง ต้องทำให้
ประชาชนแก้ปัญหาของตนเองและของ
ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนรวมซึ่งอยู่ใกล้
ตนเองให้มากที่สุด

ต้องทำให้ประชาชนลงความวิสัยพึง
พึงนักการเมือง ข้าราชการ นโยบาย
โครงการในงบประมาณของหลวงให้
น้อยลง ต้องส่งเสริมและเปิดโอกาสให้
ประชาชนอุทิศความคิด อุทิศแรงงาน
อุทิศทรัพยากรต่างๆ ที่ตนมี เพื่อการ
ปรับปรุง เพื่อการแก้ปัญหา เพื่อการ
สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมให้มากขึ้น

ผู้เขียนเชื่อว่าประชาธิปไตยชนิดที่
ประชาชนปกครองตนเอง จะปฏิบัติได้
ดีในระดับการปกครองท้องถิ่น ใน
ระดับการปกครองภูมิภาค แต่จะปฏิบัติ
ได้ดีน้อยในการปกครองระดับชาติ
เสียเคยกันว่า การพัฒนาที่ผ่านมา
ในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา ทำให้นโยบาย
โครงการ และเงินทองต่างๆ ของรัฐไหล
เข้าไปสู่ชนบทอย่างไม่เคยมีมาก่อน ทำ
ให้ชาวบ้านเลิกคิดพึ่งตนเอง เลิกความ
คิดการเมืองที่เปี่ยมต้นด้วยคุณธรรมเช่น
ในอดีต และพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้
พึ่งพิง ผู้เรียกร้อง ผู้แสวงหาความช่วยเหลือ
ของรัฐบาล หรือผู้ใหญ่มียอำนาจ
มีทรัพย์สิน

ทุกวันนี้บ้านเมืองรกรุงรังพัฒนาไป
คนก็ยิ่งพึ่งตนเองได้น้อยลงไปทุกที ยิ่ง
พัฒนาไปการเมืองที่เปี่ยมต้นด้วยคุณ
ธรรมก็ถูกแทนที่ด้วยการเมืองที่หมาย
ถึงการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และวันถึง
เอนก โยบาลหรือโครงการที่ดีๆ ของรัฐ
บาลลงในหมู่บ้านหรือตำบลของตนเอง
ถึงเวลาหรือยังที่เราจะหันมา
เดินในแนวทางประชาธิปไตย
ชนิดที่ประชาชนปกครองตนเอง
ให้มากขึ้น